

Robert Kościelniak

Zakład Botaniki Akademii Pedagogicznej w Krakowie
31–054 Kraków, ul. Podbrzezie 3
rkosciel@ap.krakow.pl

Received: 16.04.2008

Reviewed: 5.06.2008

NOWE I RZADKIE GATUNKI POROSTÓW *LICHENES* W BIESZCZADZKIM PARKU NARODOWYM I JEGO OTULINIE – CZĘŚĆ X

New and rare lichen species in the Bieszczady National Park
and its surroundings – Part X

Abstract: The paper presents 14 new lichen species from the Bieszczady National Park and 4 taxa so far considered to be extinct in the Bieszczady Mts. *Bryoria crispa*, *B. subcana*, *B. tatarkiewiczii*, *B. vrangiana* and *Usnea faginea* grew in the tree-crowns of old firs.

Key words: lichenized fungi, Polish Eastern Carpathians.

Wstęp

Podczas badań terenowych prowadzonych w Bieszczadzkim Parku Narodowym w roku 2007, a także we wcześniej zebranych materiałach, odszukano 14 nowych dla Parku gatunków porostów. Potwierdzono także występowanie kilku bardzo rzadkich w Polsce gatunków, podawanych z obszaru Bieszczadzkiego Parku Narodowego w latach 60. ubiegłego wieku przez Głanca i Tobolewskiego (1960), które do tej pory uważane były w Bieszczadach za wymarłe. W podanym niżej wykazie zamieszczono nazwę gatunkową, siedlisko, stanowisko określone nazwą obwodu ochronnego, miejscowości, potoku lub wzniesienia oraz wysokość w m n.p.m. Za stanowiskiem podano numer kwadratu (1km x 1km) wg uszczegółowionej siatki ATPOL. Nazwy gatunkowe przyjęto zasadniczo za Bielczyk i in. (2004) oraz Index Fungorum 2008. Zebrane okazy porostów są złożone w zielniku Zakładu Botaniki Instytutu Biologii AP w Krakowie (KRAP-L).

Wykaz gatunków

Gatunki nowe dla BdPN

Biatora flavopunctata (Tønsberg) Hinter. & Printzen – Kora jaworu w buczy-
nie. Dolina Górnej Solinki, zbocze nad potokiem Tarnica, 860 m n.p.m, FG6854
(leg. J. Kiszka). Gatunek nowy dla Karpat Wschodnich (Kondratyuk i in. 2003;
Kościelniak, Kiszka 2003, 2005).

Bryoria crispa (Motyka) Bystrek – Kora pnia i gałęzi w koronach starych po-
walonych jodeł. Dolina górnego Sanu, S zbocze Szczółbu, 800 m n.p.m, GG7122.
Gatunek nowy dla Karpat Wschodnich (Kondratyuk i in. 2003; Kościelniak, Kisz-
ka 2003, 2005). W Polsce bardzo rzadki, chroniony, wymierający (Cieśliński i in.
2006).

Bryoria subcana (Nyl. ex Stizenb.) Bystrek non Brodo & D. Hawksw. – Kora
pnia i gałęzi w koronach starych powalonych jodeł. Dolina górnego Sanu, S od-
noga potoku Niedźwiedziego, 840 m n.p.m. GG7153. W Karpatach Wschodnich
znany dotychczas z Ukrainy (Kondratyuk i in. 2003). W Polsce bardzo rzadki,
chroniony, na granicy wymarcia (Cieśliński i in. 2006).

Bryoria tatarkiewiczii (Bystrek) Bystrek – Kora pnia i gałęzi w koronach sta-
rych powalonych jodeł. Dolina górnego Sanu, zbocze na S od potoku Niedźwie-
dziego, 850 m n.p.m, GG7153. Gatunek nowy dla Karpat Wschodnich (Kondraty-
uk i in. 2003; Kościelniak, Kiszka 2003, 2005). W Polsce bardzo rzadki, chroniony,
na granicy wymarcia (Cieśliński i in. 2006).

Bryoria vrangiana (Gyel.) Brodo & Hawksw. – Kora pni i gałęzi w koronach
starych powalonych jodeł. Dolina górnego Sanu, zbocze na W od potoku Negry-
łów, 800 m n.p.m., GG7131. W Karpatach Wschodnich znany dotychczas z Ukra-
iny (Kondratyuk i in. 2003). W Polsce bardzo rzadki, chroniony, na granicy wy-
marcia (Cieśliński i in. 2006).

Caloplaca teicholyta (Ach.) J. Steiner. – Piaskowcowy postument krzyża. Bu-
kowiec, cmentarz przy nieistniejącej cerkwi, 770 m n.p.m., GG6190. W Karpatach
Wschodnich znany dotychczas z Bieszczadów Niskich (Kościelniak 2004).

Calvitimela armeniaca (DC.) Hafellner – Bezwapienny piaskowiec. Połonina
Wetlińska, rumowisko skalne pod Rohem, 1200 m n.p.m, FG5897 (leg. J. Kiszka).
W Karpatach Wschodnich znany z historycznych stanowisk na Ukrainie i w Ru-
munii (Kondratyuk i in. 2003).

Cetraria muricata (Ach.) Eckfeldt – Darnie mchów na półce skalnej, nielicz-
nie. Krzemień, część SE garbu, 1320 m n.p.m, GG6083. W Karpatach Wschodnich
znany dotychczas z Ukrainy (Kondratyuk i in. 2003). W Polsce rzadko notowany,
chroniony, bliski zagrożenia wymarciem (Cieśliński i in. 2006).

Cetraria sepincola (Ehrh.) Ach. – Gałęzie modrzewia. Pasma graniczne między przełęczą Bukowską i przełęczą Beskid, 870 m n.p.m, GG 7024. W Karpatach Wschodnich znany dotychczas z Ukrainy (Kondratyuk i in. 2003) i jednego stanowiska w Bieszczadach Niskich (Kościelniak 2004). Gatunek chroniony, wymierający w Polsce (Cieśliński i in. 2006).

Clauzadea monticola (Ach.) Hafellner & Bellem. – Kamienie piaskowcowe na potoku. Dolina potoku Prowcza w Nasicznem, 660 m n.p.m, FG5991. W Karpatach Wschodnich znany dotychczas z Ukrainy (Kondratyuk i in. 2003) i kilku stanowisk w Bieszczadach Niskich (Kościelniak 2004).

Lecanora varia (Hoffm.) Ach. – Drewno barierki. Wołosate, barierka przy placówce MRB, 745 m n.p.m, FG7009. W Karpatach Wschodnich znany z Bieszczadów Niskich i Ukrainy (Kondratyuk i in. 2003, Kościelniak 2004).

Parmotrema arnoldii (Du Rietz) Hale – Kora starej gruszy. Caryńskie, stary sad pod przełęczą Przysłup, 700 m n.p.m, FG6905. Gatunek uważany za skrajnie zagrożony w Polsce (Cieśliński i in. 2006), chroniony. Znane są nieliczne, historyczne stanowiska w Beskidzie Małym, Tatrach, Beskidzie Niskim i Bieszczadach (Sulma, Fałtynowicz 1987, Fałtynowicz 2003). W tych ostatnich zbierany był przez Sulmę w 1954 roku w okolicach Cisnej, ale stanowisko to nie zostało potwierdzone już kilka lat później przez Glanca i Tobolewskiego (1960). Prezentowane w niniejszej pracy jest drugim obecnie istniejącym w polskich Bieszczadach. Pierwsze zostało odszukane w 1997 roku w Bieszczadach Niskich w okolicy Czarnej Dolnej (Kościelniak 2004). W Karpatach Wschodnich gatunek ten podawany był ponadto z nielicznych stanowisk z Ukrainy i Rumunii (Kondratyuk i in. 2003).

Trapelia placodioides Coppins & P. James – Drobne kamienie piaskowcowe na szlaku. Przełęcz Bukowska, 1100 m n.p.m, GG7016. W Karpatach Wschodnich znany z nielicznych stanowisk z Bieszczadów Niskich (Kościelniak 2004), Słowacji, Ukrainy (Kondratyuk i in. 2003).

Usnea faginea Motyka – Kora pnia i gałęzi w koronach starych powalonych jodeł. Dolina górnego Sanu, zbocze na S od potoku Niedźwiedziego, 850 m n.p.m, GG7153 (leg. T. Kwolek) – bardzo licznie, około 200 okazów; dolina górnego Sanu, S odnoga potoku Niedźwiedziego, 840 m n.p.m. GG7153 (leg. T. Kwolek) – około 30 okazów; dolina górnego Sanu, zbocze na S od potoku Niedźwiedziego, 790 m n.p.m, GG7143 – 7 okazów; dolina górnego Sanu, Potok Negryłów, zwalona jodła blisko koryta potoku, 770 m n.p.m., GG7131 – 5 okazów; dolina górnego Sanu, zbocze na W od potoku Negryłów, 800 m n.p.m., GG7131 – dwie słabo rozwinięte plechy; dolina górnego Sanu, potok Szczółb, 790 m n.p.m, GG7132 (leg. T. Kwolek) – 3 dobrze rozwinięte plechy; dolina górnego Sanu, S zbocze Szczółbu, 800 m n.p.m, GG7122 (leg. T. Kwolek) – 4 okazy. Na powyższych stanowiskach *Usnea faginea* występowała na wysokości powyżej 15 m od podstawy pnia w towarzystwie masowo rosnących *Usnea subfloridana*, *U. filipendula* i kilku gatunków z rodzaju *Bryoria*; dolina górnego Sanu, zbocze na S od potoku

Niedźwiedziego, 790 m n.p.m, GG7143 – 15 okazów na korze ściętej *Salix caprea* w górnej części korony (leg. T. Kwolek). W polskich Karpatach Wschodnich *Usnea faginea* podawana była przez Glanca i Tobolewskiego (1960) z dwóch stanowisk – w okolicach Cisnej i na Falowej, a także przez Rydzaka (1955) z okolic Leska. Na żadnym z powyższych stanowisk nie została obecnie odszukana. Znane są także dwa historyczne stanowiska z Ukrainy (Kondratyuk i in. 2003). Gatunek bardzo rzadki w Polsce, znany głównie ze stanowisk historycznych, chroniony, na granicy wymarcia (Cieśliński i in. 2006).

Gatunki rzadkie, potwierdzone w BdPN

Fuscopannaria praetermissa (Nyl.) P.M. Jørg. – Humus w szczelinach skalnych. Połonina Wetlińska, skałki opodal schroniska, 1195 m n.p.m, FG6809. Gatunek ten podawany był przez Glanca i Tobolewskiego (1960) z dwóch stanowisk na Krzemieniu, gdzie występował „bardzo nielicznie”. Do chwili obecnej nie udało się potwierdzić tych stanowisk. Stanowiska historyczne podawane są także z ukraińskiej części Karpat Wschodnich (Kondratyuk i in. 2003). W Polsce bardzo rzadki, wymierający (Cieśliński i in. 2006).

Hypogymnia vittata (Ach.) Parrique – Kora starej wierzby na polanie. Dolina potoku Hulskiego, 760 m n.p.m, FG5854 (leg. J. Kiszka). Gatunek podawany przez Glanca i Tobolewskiego (1960) z dwóch (obecnie nie potwierdzonych) stanowisk w Puszczy Bukowej. Notowany był także na pojedynczych stanowiskach w słowackich i rumuńskich Karpatach Wschodnich. Liczniejsze, choć głównie historyczne stanowiska, znane są również z Ukrainy (Kondratyuk i in. 2003). W Polsce bardzo rzadki, chroniony, na granicy wymarcia (Cieśliński i in. 2006).

Ochrolechia pallescens (L.) A. Massal. – Kora starego jesionu. Caryńskie w pobliżu przełęczy Przysłup, 755 m n.p.m, FG6915. Podawany przez Glanca i Tobolewskiego z kilku stanowisk na terenie obecnego Parku, m.in. z doliny Rzeczycy, Puszczy Bukowej, zboczy Połoniny Caryńskiej i z drogi z Bereżek na przełęcz Przysłup (nieдалeko prezentowanego stanowiska). Gatunek bardzo rzadki w Karpatach Wschodnich – znane są głównie stanowiska historyczne z Polski, Ukrainy i Rumunii (Kondratyuk i in. 2003). W Polsce uważany za takson na granicy wymarcia (Cieśliński i in. 2006).

Parmotrema chinense (Osbeck) Hale & Ahti – Kora starej gruszy. Suche Rzeki, 670 m n.p.m, FG5866. W Bieszczadach podawany w latach 60. przez Glanca i Tobolewskiego ze starych buków i olch rosnących nad brzegami potoków, szczególnie w Puszczy Bukowej. Na żadnym z ówczesnych stanowisk nie udało się do tej pory potwierdzić występowania tego gatunku. W Karpatach Wschodnich najliczniej notowany na Ukrainie, szczególnie na początku XX wieku. Nieliczne stanowiska podawane były także ze Słowacji i Rumunii (Kondratyuk i in. 2003).

W Polsce gatunek znany z niewielu stanowisk, w dużej mierze historycznych (głównie z Bieszczadów), chroniony, na granicy wymarcia (Cieśliński i in. 2006).

Podsumowanie

Prowadzone w 2007 roku badania terenowe rozszerzyły listę porostów znanych z polskich Karpat Wschodnich o 7 gatunków. Ich aktualna liczba wynosi 629. Odszukano także 3 taksony nowe dla całych Karpat Wschodnich – *Biatora flavopunctata*, *Bryoria crisa* i *B. tatarkiewiczii*. Porosty z rodzaju *Usnea* i *Bryoria* zostały odszukane w wysokich partiach pni i koron kilku powalonych wiatrem starych jodeł. Siedliska te są z reguły niedostępne dla badań. Pozwala to sądzić, że liczba stanowisk tych gatunków może być większa oraz że siedliska te mogą kryć kolejne, nieznanne jeszcze z tego terenu gatunki porostów. Aktualna lista porostów Bieszczadzkiego Parku Narodowego i jego otuliny po uwzględnieniu danych literaturowych (Alstrup 2004, Czarnota 2007, Kościelniak 2007) liczy 534 taksony.

Podziękowania: Składam serdeczne podziękowania Panu Profesorowi dr hab. Janowi Bystrkowi z Lublina za konsultacje i oznaczenie gatunków z rodzaju Bryoria oraz Panu Tadeuszowi Kwolkowi z BdPN, za zbiór materiałów i wskazanie miejsc wiatrołomów.

Literatura

- Alstrup V. 2004. New record in distribution of lichens and lichenicolous fungi. *Graphis scripta* 16: 46–57. Stockholm.
- Bielczyk U., Lackovičová A., Farkas E. Ee., Lökös L., Liška J., Breuss O., Kondratyuk S. Ya. 2004. Checklist of lichens of the Western Carpathians. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków, 181 pp.
- Cieśliński S., Czyżewska K., Fabiszewski J. 2006. Red List of the lichens in Poland. In: Z. Mirek, K. Zarzycki, W. Wojewoda & Z. Szelaąg (eds), Red list of plants and fungi in Poland. pp. 71–89. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- Czarnota P. 2007. The lichen genus *Micarea* (*Lecanorales*, *Ascomycota*) in Poland. *Polish Bot. Stud.* 23: 1–199.
- Fałtynowicz W. 2003. The lichens, lichenicolous and allied fungi of Poland – an annotated checklist. W. Szafer Institute of Botany Polish Academy of Sciences, Kraków, 435 pp.
- Glanc K., Tobolewski Z. 1960. Porosty Bieszczadów Zachodnich. *Poz. Tow. Przyj. Nauk, Wydz. Mat.-Przyr. Prace Komis. Biol.* 21(4): 1–108.
- Index Fungorum 2008. <http://www.indexfungorum.org/Names/Names.asp>
- Kondratyuk S. Ya., Popova L. P., Lackovičová A., Pišút J. 2003. A catalogue of Eastern Carpathians Lichens. M. H. Kholodny Institute of Botany. Kiev-Bratislava, 264 pp.
- Kościelniak R. 2004. Porosty (*Lichenes*) Bieszczadów Niskich. *Fragm. Flor. Geobot. Polonica, Suppl.* 5: 3–164.

- Kościelniak R. 2007. *Usnea florida* – threatened species of rich biotopes in the Polish Eastern Carpathians. *Acta Mycol.* 42 (2): 281–286.
- Kościelniak R., Kiszka J. 2003. The lichens and allied fungi of the Polish Eastern Carpathians. In: Biodiversity of the Polish Carpathians vol. 1. The lichens and allied fungi of the Polish Carpathians – an annotated checklist (eds. U. Bielczyk), pp. 233–294.
- Kościelniak R., Kiszka J. 2005. A supplement to the lichen checklist of the Eastern Carpathians. *Roczniki Bieszczadzkie* 13: 235–244.
- Rydzak J. 1955. Wpływ małych miast na florę porostów. Część II. Beskidy Zachodnie. Wisła, Ustroń, Muszyna, Iwonicz, Rymanów, Lesko. *Annales UMCS, Sec. C* 10 (2): 33–66.
- Sulma T., Fałtynowicz W. 1987. Materiały do rozmieszczenia porostów z rodziny *Parmeliaceae* w Polsce. *Acta Mycol.* 23 (1): 107–123.

Summary

The paper presents localities of 14 lichen species which are new to the Bieszczady National Park. *Biatora flavopunctata*, *Bryoria crispa* and *B. tatarkiewiczii* are new to the Eastern Carpathians. Moreover, the author enumerates new localities of 4 species rare in Poland, which were recorded by Glanc and Tobolewski (1960) within the present-day Bieszczady National Park and which – so far – were considered extinct in this area: *Fuscopannaria praetermissa*, *Hypogymnia vittata*, *Ochrolechia pallescens* and *Parmotrema chinense*. Lichens from the *Usnea* and *Bryoria* genera were found in upper parts of tree trunks and crowns of several blown-down fir trees. These habitats are usually inaccessible to researchers. Therefore, it can be supposed that the number of localities of these species might be greater and the habitats could conceal other lichen species which have not been recorded in the area so far.